

*В. М. ПОЛІЩУК, канд. екон. наук
(Полтавська обласна державна адміністрація)*

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 10, с. 21–24

Розглянуто складові регіональної політики на прикладі Полтавської області. Викладено напрями управління конкурентоспроможністю і шляхи підвищення її рівня. Висвітлено вплив систем управління якістю, конкурентного середовища, децентралізації управління на підвищення конкурентоспроможності підприємства. Визначено роль регіональної політики як умови сталого економічного розвитку.

Глобалізація і регіоналізація економіки України набирають темпів розвитку як у загальноєвропейському, так і у світовому напрямках.

З цією метою трансформується економіка, вживаються заходи щодо виходу на світові ринки, залучаються іноземні інвестиції для впровадження новітніх технологій.

На сучасному етапі загальною рисою регіональної політики є створення умов для активізації внутрішніх джерел економічного піднесення, максимального використання конкурентних переваг як для задоволення потреб населення регіону, так і для становлення ринкових відносин держави загалом.

При цьому модель регіонального розвитку базується передусім на якісно новій концепції та нових методологічних підходах, серед яких найвагомішими є такі:

- визначення пріоритетності соціальних цілей;
- визначення регіону як територіальної складноутвореної цілісності, що функціонує завдяки міждержавним та міжрайонним економічним зв'язкам з розподілу і споживання товарів та послуг;
- координація діяльності економічно незалежних суб'єктів виробництва на регіональному рівні;
- створення системи ефективного господарювання, що забезпечила б відповідні економічні, соціальні та екологічні умови життєдіяльності населення.

Загальний аналіз соціально-економічного розвитку області є тією системою координат, яка дає змогу побачити місце регіону в Україні й потенційні напрями розвитку.

Так, за результатами комплексної оцінки соціально-економічного розвитку регіонів за 2000–2002 рр., здійсненої Головним управлінням з питань економічної політики Адміністрації Президента України, область перемістилася з 7-го місця у 2000 р. на 2-ге місце у 2002 р.

З позитивних тенденцій регіонального розвитку, які сприяли вирішенню нагальних проблем, зазначимо темпи підвищення валової доданої вартості (понад 20 %), збільшення обсягів промислового виробництва (у 2002 р. – на 37,7 %), виробництва товарів народного споживання (на 13,3 %), у тому числі продовольчих (на 19,9 %). Майже 86 % досягла питома вага розрахунків у грошовій формі за відвантажену продукцію і в шість разів скоротилася питома вага бартерних операцій.

Збільшуються обсяги кредитування суб'єктів господарювання області. Тільки у 2002 р. комерційними банківськими установами надано кредитів на загальну суму 5283,6 млн грн, що у 2,2 раза перевищує обсяги кредитування у 2001 р.

Важливою складовою регіональної економічної політики є формування конкурентоспроможного виробництва, спрямованого на вирішення найважливіших соціально-економічних завдань.

Це залежить насамперед від ефективності та злагодженості діяльності всіх суб'єктів господарювання.

Сучасне підприємство, що орієнтується на подальший розвиток, ставить перед собою дві основні цілі: досягти максимально можливого рівня економічної результативності та забезпечити соціальний розвиток трудового колективу, основним критерієм якого є реалізація потенційних можливостей кожного члена підприємства.

Тривалой конкурентоспроможності підприємство може досягти насамперед завдяки впровадженню відповідних майнових відносин, прогресивних форм організації виробництва та ринково орієнтованого внутрішньогосподарського економічного механізму, наявності висококваліфікованих кадрів, передових технологій і, як наслідок, виробництва конкурентоспроможної продукції та послуг.

З цією метою розроблено Програму сприяння підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції в Полтавській області на 2002–2004 роки.

Основне завдання Програми полягає у збільшенні обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції, розширенні її асортименту, спонуканні товаровиробників до задоволення потреб внутрішнього та зовнішнього ринків в якісних товарах і послугах.

Одним зі шляхів підвищення експортоспроможності підприємств області є впровадження систем управління якістю та докиллям згідно з міжнародними стандартами ISO 9000 та ISO 14000. Нині 5 підприємств сертифікували власні системи якості: ЗАТ “Миргородський завод мінеральних вод”, ВАТ “Полтавський алмазний завод”, ВАТ “Лтава”, ВАТ “Полтавський завод медичного скла”, ЗАТ “Полтава-сплав”. П'ять підприємств працюють над впровадженням такої системи (у тому числі ВАТ “Шліфверст”, ВАТ “Соняшник”, ВАТ “Полтавський турбомеханічний завод”).

На базі Полтавського державного центру стандартизації, метрології та сертифікації організовано міжгалузевий консультативний центр з розробки та запровадження на підприємствах області систем управління на відповідність міжнародним стандартам (цей центр надає консультації представникам малого підприємництва), випробовано понад 900 зразків харчової продукції, сільськогосподарської сировини, що виготовляється підприємствами малого та середнього бізнесу.

У 2002 р. чітко окреслилась тенденція зміцнення ефективності роботи провідних галузей господарського комплексу обласного центру.

Станом на 1 квітня 2003 р. промислові підприємства міста освоїли виробництво 278 нових видів товарів народного споживання, серед яких КВТФ “Крокуль” (30), ВТО “Мрія” (10 моделей одягу), ЗАТ “Ворскла” (105 найменувань продукції), ВАТ “Полтавакондитер” (40), КП “Полтавський м'ясокомбінат” (21 вид товарів).

Відомо, що для досягнення кінцевої мети підприємство повинно підпорядкувати всі свої ресурси та підприємницькі можливості, свідомо відмовляючись на окремий період від максимальної рентабельності, якщо в перспективі це може негативно позначитись на досягненні основного результату — забезпечення ефективної діяльності.

Так, ВАТ “Полтавський тепловозоремонтний завод”, який було приватизовано в 1994 р., має ділових партнерів не тільки в Україні, а й у Росії, Молдові, країнах Балтії. Окрім ремонту пасажирських, вантажних та маневрових тепловозів, випуску широкого асортименту запасних частин, завод заснував спільне підприємство “Елада” (разом з грецькою фірмою “Брати Циратус”). Це підприємство спеціалізується на випуску дзвонів різного розміру і тональності. Підприємство ефективно працює і впевнено конкурує на відповідних ринках. Завдяки цьому збільшилась кількість робочих місць, середня заробітна плата одного працюючого перевищує 450 грн. Починаючи з 2001 р. завод працює з нарощенням темпів виробництва. Так, у першому кварталі 2003 р. це нарощення становило 27,3; 14,3 і 59,1 %.

Впевнено почувається на загальнодержавному ринку пневматичної гальмівної апаратури для вантажних автомобілів і за кордоном ВАТ “Полтавський автоагрегатний завод”, який приватизовано в 1994 р. У результаті реструктуризації ВАТ “ПААЗ” було виокремлено базове підприємство “Автоагрегат” і сім дочірніх підприємств, що значно зменшило витрати з виготовлення продукції та сприяло підвищенню рівня конкурентоспроможності. Так, темпи приросту обсягів виробництва і реалізації підприємства становили відповідно у 2001 р. — 60,6 %, 2002 р. — 8,2, I кварталі 2003 р. — 13,9 %.

Відкрите акціонерне товариство “Крюківський вагонобудівний завод” є одним із провідних підприємств галузі вагонобудування України. Продукція цього заводу користується великим попитом як на внутрішньому ринку, так і на ринках країн СНД і далекого зарубіжжя. На підприємстві працює понад 7 тис. осіб. Середня заробітна плата у I кварталі 2003 р. становила

830 грн. Протягом останніх років підприємство нарощувало обсяги виробництва: у 2001 р. — 112,8 %, 2002 р. — 243,0 %, I кварталі 2003 р. (порівняно з I кварталом 2002 р.) — 113,2 %. Своєчасне технологічне оновлення виробництва, активний маркетинговий пошук, удосконалення організаційної та виробничої систем стали передумовою успішного функціонування підприємства і забезпечили конкурентоспроможність його продукції.

З метою підвищення конкурентоспроможності підприємств агропромислового комплексу області розроблено заходи підвищення якості продукції. Виконується робота з упровадження нового обладнання, передових технологій, оновлення та розширення асортименту продукції.

У 2002 р. інноваційною діяльністю займалися 84 промислових підприємства (21,2 % загальної кількості промислових підприємства області). Ними впроваджено 62 прогресивних технологічних процеси, у тому числі 19 ресурсозберігаючих та маловідходних.

Зауважимо, що регіональна ринкова політика безпосередньо пов'язана із закономірностями утворення і функціонування регіональних ринків, визначення ринкового простору, у межах якого формуються інтереси і взаємовідносини суб'єктів господарювання, фактори економічного ризику.

Формування регіональної ринкової політики передбачає децентралізацію функцій управління на основі оптимального поєднання розподільчих і ринкових методів управління. І визначальним у цьому є реалізація виваженої конкурентної політики.

До демонополізації на найважливіших ринках Полтавської області діяло близько 20 монопольних об'єднань, до складу яких входило 628 структурних одиниць. Рівень концентрації цих ринків становив 70–90 %.

Станом на 1 січня 2003 р. в області діяло 14 суб'єктів господарювання, які займають монопольне становище на загальнодержавному ринку, з них один — суб'єкт природних монополій і 154 — суб'єкти господарювання, що займають монопольне становище на ринках області, з них 40 — суб'єкти природних монополій.

Частка суб'єктів природних монополій на відповідному ринку становить 100 % у певних територіальних межах або в межах діючих мереж.

Нині процес структурної демонополізації майже завершений.

Неструктурна демонополізація вплинула на зниження рівня монополізації ринків заготовлі брухту і відходів чорних та кольорових металів, де функціонує понад 40 суб'єктів господарювання.

Одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання є відновлення платоспроможності підприємств-боржників.

Серед боржників ВАТ "Полтавхімаш" — унікальне підприємство з виготовлення великогабаритного емальованого обладнання для хімічної, нафтохімічної, медичної та харчової галузей промисловості.

Пройшовши протягом 2001–2002 рр. через процедуру санації, підприємство повністю відновило платоспроможність і розпочало ефективно

Розміри часток на відповідних ринках до і після структурної демонополізації монопольних утворень та організаційних структур монопольного типу

Назва організації	Частка на ринку до демонополізації, реструктуризації, %	Частка на ринку після демонополізації, реструктуризації, %	
		на обласному загалом	адміністративних територій за окремим підприємством
1. Асоціація "Родючість"	89,9	3,0–10,0	39,9–75,0
2. "Полтавабудматеріали"	24,8–99,5		5,1–29,4
3. Об'єднання "Полтаваоблагропостач"	77,0		2,5–33,7
4. Об'єднання "Полтавахліб"	61,6		80,3
5. ВО "Полтаваавтотранс"	95,8	2,0	40,2–90,4
6. Асоціація "Облагропроммеханізація"	55,0	10,0	0,5–55,0
7. ВО "Фармація"	55,0–57,4	53,4	Не розраховано
8. ВО "Елеваторзернопром"	97,9	3,0–40,0	43–100
9. Управління Ощадбанку	61,2	37,7	Не розраховано
10. Обласна дирекція "Укртелеком"	54,4–100	50,4–100	50,4–100

працювати. Нині ВАТ “Полтавхіммаш” має ринки збуту в Росії, Білорусі, країнах Балтії, Середньої Азії та Закавказзя. Продукція підприємства конкурентоспроможна не тільки на теренах СНД, а й у країнах Центральної Європи.

Наприклад, у 2002 р. обсяг виробництва ВАТ “Полтавхіммаш” становив 9540,3 тис. грн, що в 4,8 раза перевищує обсяги 2001 р. У I кварталі 2003 р. підприємство виготовило продукції на суму 8605,0 тис. грн (або у 18,3 раза більше від відповідного періоду 2002 р.).

Нині процедуру санації здійснюють 22 підприємства області, серед яких ДП ВО “Знамя”, ВАТ “Полтавський завод ГРЛ”, ВАТ “Полтавський домобудівний комбінат”, Полтавський експериментальний ливарно-механічний завод.

Аналіз практики застосування Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” засвідчує, що для успішної реалізації положень Закону необхідна скоординованість дій різних гілок органів виконавчої влади, керівників підприємств та організацій.

Ось чому питання відновлення платоспроможності підприємств-боржників є однією з основних складових регіональної політики щодо забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника.

Отже, регіональна політика в умовах глобалізації насамперед пов’язана з розвитком конкуренції, демонополізації, децентралізації і деконцентрації управління. Вона базується на визначенні пріоритетів економічного і соціального розвитку, існуванні регіону як територіальної цілісності, координації дій як суб’єктів господарювання, так і владних структур, створенні відповідних умов останніми для ефективного економічного розвитку.

Література

1. Білорус О. Стратегічні імперативи розвитку України в умовах глобалізації // Екон. часопис. — 2001. — № 10. — С. 3–8.
2. Блінов А. Регіональний маркетинг як основа ефективного розвитку регіону // Екон. часопис. — 2001. — № 11–12. — С. 23–26.
3. Бойко М. Основні аспекти глобалізації економіки регіону Закарпаття // Економічні й політичні аспекти глобалізації та регіоналізації: Зб. доп. і виступів на наук. конф. спілки економістів України / Відп. ред. М. Герасимчук. — К., 2000. — 182 с.
4. Комплексна оцінка соціально-економічного розвитку регіонів за 2000–2002 роки. — К., 2003.
5. Коробка П. С. Через банкрутство — до відновлення платоспроможності // Вісн. арбітраж. керуючого. — 2001. — № 1. — С. 9–10.
6. Лисицин Е. Глобалізація: об’єктивні корені, генеза та наслідки для України // Екон. часопис. — 2001. — № 10. — С. 9–12.
7. Максименко С. Місцевий та регіональний розвиток в Україні: Досвід Полтавщини. — К.: Міленіум, 2001. — 286 с.
8. Павлов В. Особливості формування політики регіонального розвитку в умовах глобалізації // Економічні й політичні аспекти глобалізації та регіоналізації: Зб. доп. і виступів на наук. конф. спілки економістів України / Відп. ред. М. Герасимчук. — К., 2000. — 182 с.
9. Статистичний бюлетень за 2000 рік. — Полтава, 2001.
10. Статистичний бюлетень за 2001 рік. — Полтава, 2002.
11. Статистичний бюлетень за 2002 рік. — Полтава, 2003.
12. Супрун В. Глобалізація і антимонопольна політика // Економічні й політичні аспекти глобалізації та регіоналізації: Зб. доп. і виступів на наук. конф. спілки економістів України / Відп. ред. М. Герасимчук. — К., 2000. — 182 с.